

Asia: VN/24520/2023

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

2. Pidätkö hallituksen esitysluonnoksen 3 luvussa kerrottuja tavoitteita kannatettavina?

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita:

Vammaispalveluihin liittyvää lainsäädäntöä kehitettäessä tulee lähtökohtana olla perus- ja ihmisoikeusvelvoitteiden täyttyminen. Haluamme korostaa sitä, että vammaisten lasten tulee saada nauttia samoista oikeuksista kuin muutkin lapset. Lakiuudistuksen tavoitteena on alun perin ollut saattaa YK:n vammaissopimus lainsäädäntöömme ja varmistaa vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuus ja osallisuus yhteiskunnassa. Lisäksi tavoitteena ovat vammaisen yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadukkaat palvelut. Esitetty soveltamisalan tarkennus on omiaan vaarantamaan nämä tavoitteet ja voidaan todeta, että lain tarkoitus ja soveltamisala ovat ristiriidassa keskenään. Lähtökohtana tulee ensisijaisesti olla vammaisten henkilöiden palveluiden yhdenvertainen turvaaminen, mutta yksilölliset tarpeet huomioivalla tavalla. Nyt palveluprosessiin asetetaan ikään kuin portteja, joiden läpäisemättä jättäminen vaarantaa vammaisten perusoikeuksien toteutumisen. Taloustilanteeseen liittyvät ongelmat eivät saisi merkitä sitä, että yhteiskunnan vähäosaisimpiin, joihin vammaiset henkilöt tavallisesti lukeutuvat, kohdistuu kohtuuttomia heikennyksiä. Taloudellisten tavoitteiden ylikorostuminen vammaispalvelulain uudistuksessa on selvä uhka lain kohderyhmään kuuluvien kannalta. Lakiehdotuksen sisällön tulkinnanvaraisuuden vuoksi Vamlas yhtyy niiden lausunnonantajien näkemykseen, joiden mukaan laki vaikeuttaisi palveluihin pääsyä erityisesti autismi- ja neurokirjon lasten ja nuorten sekä lievästi kehitysvammaisten lasten ja nuorten kohdalla. Tämä on erittäin huolestuttavaa. Vamlas yhtyy myös Suomen CP-liiton kannanottoon, jonka mukaan vammaispalvelujen myöntämiskriteerit olisivat vahvistetussa laissa asianmukaiset ja jo valmiiksi tiukat.

3. Päästäänkö esitetyillä muutosehdotuksilla esityksen tavoitteisiin?

ei

Voit halutessasi esittää huomioita:

Lakiuudistuksen taustalla on ollut tavoite siirtyä diagnoosipohjaisuudesta aidosti yksilöllisten tarpeiden arviointiin. Täten voitaisiin huomioida paremmin mm. autismi- tai neurokirjoon kuuluvien tarpeet. Vammas korostaa tähän ryhmään kuuluvien lasten ja nuorten asemaa ja oikeuksien toteutumista. Edellä mainitut ovat jo nyt väliinputoajaryhmä, ja uudella lailla ei tätä ongelmaa ratkaista. Uuden lain mukaan palvelun saamiseen voi tulla hidasteita tai jopa esteitä, jotka vaikuttavat avun tarpeen saamiseen hyvinvointia ja subjektiivisia oikeuksia vaarantavalla tavalla. Kaikki vammaiset henkilöt tarvitsevat tasavertaisen oikeuden tarvittavan avun ja palvelujen pariin. Laaja hyvinvointialuekohtainen harkintavalta palvelujen tarjoamisessa uhkaa saattaa lain piiriin kuuluvat epäyhdenvertaiseen asemaan. Uusia lainkohtia vaivaa epätasällisyys, mikä on riski lain soveltamisen onnistumiselle ja voi johtaa hyvin sekalaisiin ja epätarkoituksenmukaisiin käytäntöihin vammaisten henkilöiden kustannuksella. Tuemme lausuntoja, jotka kritisoivat lakiehdotuksen perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arvioinnin puutteellisuutta.

4. Ovatko ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen ensisijaisuutta korostavat säännökset mielestänne kannatettavia? (Vammaispalvelulain 2 §)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Esitysluonnoksen mukaan vammaispalvelulakia sovelletaan ”...jos hänelle [vammaiselle henkilölle] ei ole järjestettävissä palveluita ensisijaisen lainsäädännön mukaan”. Laissa tulisi korostaa velvollisuutta järjestää em. palvelut. Nyt, mikäli laki hyväksytään, hyvinvointialueen riittämättömät resurssit voivat määrittää sen mitä palveluita henkilö saa tai ei saa. Lain tulee huomioida vammaiset ja pitkäaikaissairaat yhdenvertaisella tavalla siten, että myös kognitiiviset, psyykkiset, sosiaaliset tai aisteihin liittyvät toimintarajoitteet tunnustetaan palveluntarpeena. Kannatamme Näkövammaisten liiton vaatimusta lain 2§:ssä säilytettävästä määritelmästä edellä mainittuihin liittyen.

5. Onko elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta koskeva säännösehdotus mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Lakiluonnoksessa esitetty käsite ”elämänvaiheen tavanomainen turva” on nähdäksemme ongelmallinen ja jättää liikaa tulkinnanvaraa, jotta voitaisiin varmistua tarvittavien palvelujen saamisesta. Vastaavasti yhtä ongelmallista on määritellä, milloin elämäntilanne on ”tavanomaisesta poikkeava”. Erityisen huolissamme olemme tästä lasten ja nuorten osalta.

6. Onko asiakkaan edun ja maksuttomuuden suhdetta koskeva tarkennus mielestänne kannatettava? (Sosiaalihuoltolain 4 §)

en osaa sanoa

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Vammaisuuden perusteella välttämättömien palvelujen on oltava lähtökohtaisesti maksuttomia.

7. Onko asiakasmaksulain säännöksiä täydentävä niin sanottu suojasäännös mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §:n 4 ja 5 momentti)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Asiakasmaksulain säännöksiä täydentävän suojasäännöksen periaate on sinällään kannattava. Samalla kuitenkin tulee turvata maksuttomat palvelut ilmankin erillistä suojasäännöstä. Lausunnoissa on aiheellisesti huomautettu, että vammaisille henkilöille tai heidän läheisilleen aiheutuva byrokraattinen kuorma voi usein olla kohtuuton. Samoin yhdyimme näkemykseen, jonka mukaan suojasäännöksen tuoma etu ei kompensoi sitä haittaa, joka potentiaalisesti aiheutetaan vammaisille lapsille, nuorille ja heidän perheilleen.

8. Voit halutessasi esittää muita huomioita esityksestä:

Vammaispalvelulain uudistaminen on mahdollisuus kohentaa kaikenikäisten vammaisten henkilöiden oikeuksien ja yhdenvertaisuuden toteutumista YK:n vammaissopimuksen mukaisesti. Samalla olisi mahdollista parantaa eri väliinputoajaryhmien asemaa. Valitettavasti lakiluonnos antaa tähän huonot lähtökohdat. Erityisesti korostamme kaikkien lasten ja nuorten oikeutta hyvään elämään ja tarvittaviin palveluihin. Vammas vaatii perusoikeusmyönteisen lähestymistavan vahvistamista lain seuraavissa käsittelyvaiheissa. Esitystä tulee korjata ja tarkentaa siten, että se vastaa lausunnonantajien laajan enemmistön näkemyksiä. Suomen tulee olla esimerkillinen yhteiskunnan heikoimpien tukemisessa ja puolustamisessa ja noudattaa kansainvälisiä sopimuksia.

Söderlund Markus
Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö sr.